

*mgr Agnieszka Kozera*¹

Katedra Finansów i Rachunkowości
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

*dr Joanna Stanisławska*²

Katedra Finansów i Rachunkowości
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Taksonomiczna ocena sytuacji finansowej gospodarstw domowych w Polsce w 2010 roku

WSTĘP

Gospodarstwo domowe definiuje się jako podstawową jednostkę gospodarującą i konsumpcyjną [Pietrzak, Polański, Woźniak, 2008, s. 400]. Związane jest to z podstawowym celem funkcjonowania gospodarstwa, jakim jest zaspokojenie wspólnych i indywidualnych potrzeb jego członków. Stopień ich zaspokojenia uzależniony jest od sytuacji finansowej gospodarstw domowych, którą definiuje się jako zjawiska ekonomiczne zachodzące w obrębie owych gospodarstw, które związane są bezpośrednio z gromadzeniem i wydatkowaniem środków pieniężnych. Z kolei zarządzanie finansami gospodarstwa domowego interpretować należy jako całokształt czynności jego członków, polegających na pozyskaniu środków finansowych oraz ich wydatkowaniu zgodnie z przyjętą hierarchią potrzeb. Ostatecznym celem, a zarazem kryterium zarządzania finansami rodziny jest maksymalizacja zaspokojenia potrzeb jej członków [Bywalec, 2009, s. 137].

Kondycję finansową gospodarstw domowych obrazują przede wszystkim dochody i wydatki oraz wielkość posiadanych oszczędności [Roeske-Słomka, 2004, s. 38–45]. Merytorycznie wiąże się ono z badaniem poziomu życia gospodarstw domowych i stanowi ważne źródło informacji dla organów i instytucji rządowych w celu prowadzenia odpowiedniej polityki społecznej państwa. Ce-

¹ Adres korespondencyjny: Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Finansów i Rachunkowości, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, e-mail: akozera@up.poznan.pl.

² Adres korespondencyjny: Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Finansów i Rachunkowości, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, e-mail: stanislawski@up.poznan.pl.

lem artykułu była zatem ocena zróżnicowania sytuacji finansowej gospodarstw domowych wyróżnionych ze względu na przynależność do grupy społeczno-ekonomicznej ludności oraz liczbę osób w rodzinie. W celu dokonania oceny syntetycznej sytuacji finansowej grup gospodarstw domowych zastosowano klasyczną metodę TOPSIS.

MATERIAŁY I METODA

Rozpatrywany problem badawczy został opracowany na podstawie indywidualnych danych pochodzących z *badan Budżety gospodarstw domowych (bbgd)*, przeprowadzonych przez Departament Statystyki Społecznej Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) w Polsce w roku 2010. Przedmiotem badań prowadzonych przez GUS są budżety gospodarstw domowych, czyli wielkości pieniężne i niepieniężne przychodów oraz rozchodów wszystkich osób wchodzących w skład badanego gospodarstwa [*Metodologia badania budżetów gospodarstw domowych*, 2011, s. 9].

Na podstawie danych z *bbgd* utworzono następujące jednostki agregatowe: jedno-, dwu-, trzy-, cztero-, pięcio-, sześćoosobowe i większe gospodarstwa domowe pracujących na stanowiskach robotniczych i nierobotniczych, rolników, pracujących na własny rachunek, rencistów i emerytów³. W celu realizacji postawionego problemu badawczego przeprowadzono klasyfikację grup gospodarstw domowych ze względu na ich sytuację finansową za pomocą klasycznej metody TOPSIS.

Klasyfikacji wyżej wymienionych jednostek agregatowych dokonano w następujących etapach [Wysocki, 2010, s. 156–157]:

Etap 1. Na podstawie przesłanek merytorycznych⁴ dokonano wyboru mierników cząstkowych sytuacji finansowej gospodarstw domowych:

X_1 – poziom dochodu rozporządzalnego w zł/os./m-c⁵ (dochód),

X_2 – poziom wydatków w zł/os./m-c (wydatki),

X_3 – stopa oszczędności w % (oszczędności),

³ Utworzono więc 36 grup gospodarstw domowych (jednostek agregatowych), które poddano analizie.

⁴ Cechy proste dobrano w sposób celowy, aby reprezentowały różne grupy potrzeb.

⁵ Dla wyeliminowania wpływu, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich skład społeczno-demograficzny, w analizach zastosowano oryginalną skalę ekwiwalentności OECD (którą stosuje również GUS). Według tej skali wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie dorosłej w wieku 14 lat i więcej, 0,7 – każdej następnej osobie dorosłej oraz 0,5 – każdemu dziecku poniżej 14. roku życia [*Metodologia badania budżetów gospodarstw domowych*, 2011, s. 56–57]. W niniejszej pracy ze względów redakcyjnych pojęcie „jednostka ekwiwalentna” jest tożsama z pojęciem „osoba w gospodarstwie domowym”.

- X_4 – poziom dochodów osiąganych ze świadczeń z pomocy społecznej w zł/os./m-c (pomoc społeczna I),
- X_5 – udział dochodów ze świadczeń z pomocy społecznej w dochodach rozporządzalnych gospodarstw domowych w % (pomoc społeczna II),
- X_6 – odsetek gospodarstw domowych żyjących poniżej wartości koszyka minimum egzystencji (minimum egzystencji),
- X_7 – odsetek gospodarstw domowych żyjących poniżej wartości koszyka minimum socjalnego (minimum socjalne),
- X_8 – udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w wydatkach ogółem w % (żywność),
- X_9 – udział wydatków na użytkowanie mieszkania i nośniki energii w wydatkach ogółem w % (mieszkanie),
- X_{10} – udział wydatków na zdrowie w wydatkach ogółem w % (zdrowie),
- X_{11} – udział wydatków na rekreację i kulturę w wydatkach ogółem w % (rekreacja i kultura),
- X_{12} – udział wydatków na restauracje i hotele w wydatkach ogółem w % (hotele i restauracje),
- X_{13} – udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem w % (edukacja),
- X_{14} – udział wydatków na transport w wydatkach ogółem w % (transport),
- X_{15} – udział wydatków na łączność w wydatkach ogółem w % (łączność).

W celu eliminacji zmiennych nadmiernie skorelowanych, wyznaczono macierz odwrotną współczynników korelacji między przyjętymi zmiennymi. Na podstawie analizy elementów diagonalnych tej macierzy z dalszych badań usunięto zmienne: X_1 , X_5 , X_7 . W ocenie statystycznej uwzględniono także współczynnik zmienności. Z tytułu niewielkiego stopnia zróżnicowania odrzucono dodatkowo zmienną X_{15} ($v_e < 10\%$). W rezultacie do dalszych badań przyjęto 11 zmiennych, z czego cztery zmienne uznano za destymulanty (X_4 , X_6 , X_8 , X_9), a pozostałe za stymulanty kondycji finansowej gospodarstw domowych.

Etap 2. Dokonano normalizacji wartości zmiennych diagnostycznych, która polegała na przekształceniu destymulant w stymulanty oraz sprowadzeniu wartości zmiennych do porównywalności przy zastosowaniu procedury unitaryzacji, na podstawie następujących formuł:

– dla stymulant:

$$z_{ik} = \frac{x_{ik} - \min_i \{x_{ik}\}}{\max_i \{x_{ik}\} - \min_i \{x_{ik}\}},$$

– dla destymulant:

$$z_{ik} = \frac{\max_i \{x_{ik}\} - x_{ik}}{\max_i \{x_{ik}\} - \min_i \{x_{ik}\}},$$

gdzie:

$i = 1, 2, \dots, n, k = 1, 2, \dots, m,$

– $\max_i \{x_{ik}\}$ – maksymalna wartość k -tej cechy,

– $\min_i \{x_{ik}\}$ – minimalna wartość k -tej cechy.

Etap 3. Ustalono współrzędne jednostek modelowych – wzorca i antywzorca rozwoju. Wartości wzorca (A^+) oraz antywzorca rozwoju (A^-) definiuje się jako:

$$A^+ = (\max_i (z_{i1}), \max_i (z_{i2}), \dots, \max_i (z_{iK})) = (z_1^+, z_2^+, \dots, z_K^+)$$

$$A^- = (\min_i (z_{i1}), \min_i (z_{i2}), \dots, \min_i (z_{iK})) = (z_1^-, z_2^-, \dots, z_K^-)$$

W unitaryzacji zerowanej mamy:

$$z^+ = (1, 1, \dots, 1) \quad z^- = (0, 0, \dots, 0)$$

Etap 4. Obliczono odległości euklidesowe każdego ocenianego obiektu do wzorca (z^+) i antywzorca rozwoju (z^-):

$$d_i^+ = \sqrt{\sum_{k=1}^K (z_{ik} - z_k^+)^2} \quad d_i^- = \sqrt{\sum_{k=1}^K (z_{ik} - z_k^-)^2} \quad i = 1, 2, \dots, N$$

Etap 5. Obliczono wartości cechy syntetycznej:

$$S_i = \frac{d_i^-}{d_i^+ + d_i^-}$$

gdzie:

$$0 \leq s_i \leq 1, (i = 1, 2, \dots, N)$$

Etap 6. Na podstawie wartości syntetycznego miernika dokonano uporządkowania liniowego grup gospodarstw domowych pod względem ich sytuacji finansowej.

WYNIKI BADAŃ – OCENA SYTUACJI FINANSOWEJ POLSKICH GOSPODARSTW DOMOWYCH W 2010 ROKU

Podstawowym wskaźnikiem oceny sytuacji finansowej gospodarstw domowych jest osiągnięty przez nie dochód rozporządzalny. Jego wysokość świadczy o randze ekonomicznej gospodarstwa domowego, o jego zamożności, a w kon-

sekwencji o możliwości zaspokojenia potrzeb jego członków. W roku 2010 występowały istotne różnice w wysokości miesięcznych dochodów przypadających na osobę w gospodarstwie domowym (współczynnik zmienności wyniósł 42,5%) (tabela 2). Ze względu na zróżnicowanie w wysokości osiąganych dochodów rozporządzalnych, badane grupy gospodarstw domowych (jednostki agregatowe) można podzielić na dwie grupy różniące się pod względem poziomu zamożności. Do pierwszej z nich należy zaliczyć te rodziny, w których dochód miesięczny na jednego członka był wyższy niż średni dochód rozporządzalny dla gospodarstw ogółem w Polsce w 2010 roku (czyli przekraczał kwotę 1543,70 zł). Natomiast do drugiej grupy zalicza się gospodarstwa charakteryzujące się dochodem poniżej średniego poziomu. Do pierwszej grupy zaliczono zatem gospodarstwa pracowników zatrudnionych na stanowiskach robotniczych jedno- i dwuosobowe, pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych jedno-, dwu-, trzy- i czteroosobowe, gospodarstwa domowe rolników dwu- i trzyosobowe, gospodarstwa pracujących na własny rachunek jedno-, dwu-, trzy- i czteroosobowe oraz dwuosobowe gospodarstwa domowe emerytów. Do drugiej grupy zakwalifikowano pozostałe gospodarstwa domowe. Najwyższy dochód na osobę w 2010 roku osiągały jednoosobowe gospodarstwa pracujących na własny rachunek (3439,10 zł/os./m-c) oraz pracujących na stanowiskach nierobotniczych (3076,60 zł/os./m-c). Najsłabszą sytuacją finansową charakteryzowały się natomiast pięcio- i sześcioosobowe gospodarstwa rencistów, dla których dochód ten wyniósł odpowiednio 700,90 i 628,80 zł/m-c. We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych poziom osiąganych dochodów w przeliczeniu na jednego członka spadał wraz ze wzrostem jego liczebności. Odstępstwo od tej reguły można jedynie zaobserwować w gospodarstwach rolników, gdzie poziom dochodu w gospodarstwach dwu- i trzyosobowych był wyższy od dochodu w gospodarstwie jednoosobowym, a także w gospodarstwach emerytów. W grupie tej dochód na jednego członka w gospodarstwie dwuosobowym był wyższy od dochodu gospodarstwa jednoosobowego. Największą rozpiętość w osiąganych dochodach można zaobserwować w grupie rodzin utrzymujących się głównie z pracy na własny rachunek, dochody w tej grupie wahały się od 1197,80 zł/m-c w gospodarstwach sześcioosobowych i większych do 3439,10 zł/m-c w przypadku gospodarstw jednoosobowych. Najbardziej wyrównanym poziomem dochodów charakteryzowały się gospodarstwa domowe pracowników na stanowiskach robotniczych, emerytów i rencistów.

Składową dochodu rozporządzalnego jest dochód ze świadczeń społecznych, obejmujący świadczenia finansowane z budżetu państwa bądź gmin, ze specjalnych funduszy, jak również towary i usługi otrzymane od instytucji niekomercyjnych [*Budżety gospodarstw domowych w 2010 roku*, 2011, s. 35]. Pomoc społeczna, będąca instrumentem polityki społecznej państwa przeznaczonym do wspierania osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych, podejmuje

działania w sytuacjach zagrożenia podstawowych potrzeb życiowych oraz obniżenia poziomu życia poniżej społecznie akceptowanego minimum. Pomaga stworzyć warunki umożliwiające godną egzystencję, przyczynia się do wyrównywania nadmiernych różnicowań społecznych i eliminowania wykluczenia społecznego [*Pomoc społeczna – infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2010 roku*, 2012, s. 27]. Najwyższy poziom dochodów osiąganych ze świadczeń z pomocy społecznej w 2010 roku charakteryzował gospodarstwa pięcio- i sześciuosobowe rencistów (116,00 zł/os./m-c, 104,50 zł/os./m-c). Jednocześnie dochody uzyskiwane ze świadczeń z pomocy społecznej stanowiły ponad 16% ich miesięcznego budżetu (tabela 1). Przyczyn tej sytuacji należy upatrywać w tym, że gospodarstwa wieloosobowe najczęściej stanowią rodziny wielodzietne, w których większość osób nie pracuje zawodowo. Dzieci do lat 17 są szczególną grupą narażoną na korzystanie z pomocy społecznej. W roku 2010 stanowiły one 37% ogółu beneficjentów pomocy społecznej [*Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych*, 2011, s. 49]. Najniższa minimalna wartość tego wskaźnika wystąpiła w przypadku jednoosobowych gospodarstw domowych rolników (2,2 zł/os./m-c). We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych poziom dochodów osiąganych ze świadczeń z pomocy społecznej w przeliczeniu na jednego członka wzrastał wraz ze wzrostem liczby osób w rodzinie.

Drugim obok dochodów elementem oceny sytuacji finansowej gospodarstw domowych są ich wydatki, które odzwierciedlają wielkość i jakość zaspokojenia ich potrzeb. Sposób rozdysponowania ogólnej sumy środków finansowych zależy od wielu cech charakteryzujących gospodarstwo domowe, tak więc rodziny o zbliżonym poziomie wydatków ogółem mogą różnić się pod względem kierunków ich rozdysponowania. Dominującą pozycję w budżecie gospodarstw domowych zajmują wydatki na żywność⁶. Zgodnie z pierwszym prawem Engla w miarę wzrostu dochodów obniża się procentowy udział wydatków na żywność w ogólnych wydatkach, przy założeniu, że inne czynniki nie ulegają zmianie. Engel zauważył również, że im biedniejsza jest jednostka, tym większą część dochodu musi przeznaczyć na wyżywienie [Żelazna i inni, 2002, s. 49]. W porównaniu z innymi jednostkami agregatowymi największy udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem charakteryzował w 2010 roku pięcio- i sześcioo-

⁶ Udział żywności w wydatkach ogółem jest jednym z wyznaczników standardu życia społeczeństw i poziomu nowoczesności struktury konsumpcji [Kusińska, Olejniczuk-Merta, 2008, s. 56–69]. W krajach o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe jest niski i nie przekracza 10% ogólnych wydatków (np. Wielka Brytania – 9,1%, Luksemburg – 9,2% w 2010 roku). Z kolei w krajach o niższym poziomie rozwoju udział ten jest dużo wyższy i ogranicza możliwość zaspokojenia innych potrzeb, szczególnie wyższego rzędu (np. Rumunia 29,1% w 2009 roku). W przypadku wysokiego udziału wydatków na żywność w wydatkach ogółem gospodarstwa domowego mówi się wtedy o tzw. żywnościowym modelu konsumpcji [dane źródło: Eurostat].

sobowe gospodarstwa rencistów (36,5%; 37,4%), sześćoosobowe gospodarstwa emerytów (30,9%) i pracowników na stanowiskach robotniczych (32,0%) oraz gospodarstwa rolników jedno-, dwu-, trzy-, cztero-, sześćoosobowe i większe (36,4%; 32,2%; 30,9%; 30,5%; 29,8%; 32,6%) (tabela 1). Wysokie obciążenie budżetów gospodarstw domowych rolników wydatkami na żywność związane było nie tylko z niskim poziomem dochodów tej grupy, ale również ze zjawiskiem samozaopatrzenia. Żywność z własnego gospodarstwa rolnego zazwyczaj nie ogranicza się i w efekcie jej spożycie jest wyższe, aniżeli wynikałoby to z ogólnej sytuacji dochodowej gospodarstw domowych [Gulbicka, Kwasek, 2000, s. 25]. Najniższy udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem charakteryzował w badanym roku jedno- i dwuosobowe gospodarstwa pracowników na stanowiskach nierobotniczych (15,3%; 17,8%) oraz pracujących na własny rachunek (13,3%; 18,7%). We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych zaobserwowano, że wraz ze wzrostem liczebności wzrastał udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem. Wyjątek stanowiły dwu-, trzy-, cztero- i pięćoosobowe gospodarstwa domowe rolników, w których udział wydatków na żywność w budżecie rodziny był niższy, niż w gospodarstwach jednoosobowych (tabela 1).

Drugą grupą wydatków niezbędnych⁷ do prawidłowego funkcjonowania gospodarstw domowych stanowią wydatki związane z użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii. Tworzą one największą grupę wydatków nieżywnościowych w budżetach polskich gospodarstw domowych. Stanowią one tzw. wydatki sztywne, które wpływają na osiągnięty przez gospodarstwa poziom życia, bowiem wyższy ich udział w wydatkach ogółem wskazuje na ogół na niższy poziom życia ludności [Rusnak, 2004, s. 157–169]. Najwyższy udział wydatków na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych w wydatkach ogółem zaobserwowano wśród gospodarstw jednoosobowych emerytów (27,2%), jedno-, dwu- i pięćoosobowych gospodarstw rencistów (27,7%; 25,0%; 25,4%) oraz jednoosobowych gospodarstw pracowników na stanowiskach robotniczych (25,3%). W porównaniu z innymi jednostkami agregatowymi najniższy udział wydatków na mieszkanie w budżecie rodziny charakteryzował w 2010 roku trzy- i czteroosobowe gospodarstwa pracowników na stanowiskach nierobotniczych (16,7%; 16,0%), sześćoosobowe gospodarstwa rolników (16,4%) i pracujących na własny rachunek (17,6%). Najmniejszym zróżnicowaniem wartości tej cechy charakteryzowały

⁷ Do grupy wydatków niezbędnych zalicza się wydatki związane z zaspokojeniem potrzeb podstawowych gospodarstwa domowego, które nie mogą być odłożone w czasie. Obejmują one wydatki na żywność oraz wydatki związane z użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii. Reszta to tzw. wydatki swobodnego wyboru (fundusz swobodnej decyzji). Granica między wydatkami podstawowymi a wydatkami swobodnego wyboru jest płynna i częstokroć dyskusyjna, w szczególności dotycząca wydatków na transport, wydatki związane z wyposażeniem mieszkania, czy wydatki na zdrowie [Janoś-Kresło, 2011].

się gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek. Najwyższy udział wydatków na mieszkanie w wydatkach ogółem w tej grupie osiągnęły gospodarstwa jednoosobowe (19,0%), natomiast najniższy wystąpił w gospodarstwach sześciu i więcej osobowych (16,5%). Stosunkowo małe zróżnicowanie wartości tej cechy wśród gospodarstw domowych rolników wynika z faktu, że budżety tej grupy w znacznej części nie są obciążone opłatami czynszowymi, bowiem spora część rodzin rolników dysponuje własnym domem lub mieszkaniem (tabela 1).

Warunkiem prawidłowego i efektywnego funkcjonowania każdego człowieka jest zdrowie, które zajmuje w hierarchii ważności i potrzeb wysoką pozycję [Pocza, Michota-Katulka, 2007, s. 29]. Udział wydatków na zdrowie w wydatkach ogółem w 2010 roku był wyraźnie zróżnicowany na tle gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych ludności i liczby osób w rodzinie. Zaobserwowano, iż grupy wyraźnie wyróżniające się stanowiły jedno- i dwuosobowe gospodarstwa emerytów i rencistów, które przeznaczały na ten cel znacznie więcej niż pozostałe grupy rodzin (10,7%; 11,0%). Jest to zrozumiałe, bowiem wraz z wiekiem rosną potrzeby osób w zakresie ochrony zdrowia. Najmniej na ten cel przeznaczały jednoosobowe gospodarstwa pracowników na stanowiskach robotniczych (4,2%) oraz pracujących na własny rachunek (4,0%) (tabela 1).

Liczne badania ekonomiczne i socjologiczne wskazują na istotny wpływ wykształcenia na poziom życia ludności, bowiem wyższy poziom wykształcenia wiąże się z reguły z możliwością uzyskania większych dochodów. Wyższe wydatki na edukację mogą świadczyć więc o lepszym zaspokojeniu potrzeb w tym zakresie. Udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem jest wyraźnie zróżnicowany na tle grup społeczno-ekonomicznych i liczby osób w gospodarstwie domowym (współczynnik zmienności wyniósł 73,9%). Najwyższy udział wydatków na ten cel w wydatkach ogółem odnotowano wśród cztero-, pięcio-, sześciuosobowych i większych gospodarstw pracowników na stanowiskach nierobotniczych (2,3%; 2,1%; 1,8%) oraz cztero- i pięciosobowych gospodarstw pracujących na własny rachunek (1,9%; 1,9%), a najniższy w jednoosobowych gospodarstwach rencistów (0,0%), emerytów (0,0%) i rolników (0,0%). Niski udział wydatków na edukację w gospodarstwach domowych utrzymujących się ze świadczeń emerytalnych czy rentowych jest zrozumiałe, natomiast w gospodarstwach domowych rolników oraz pracowników na stanowiskach robotniczych był on niekorzystny i zmniejszał szanse tych grup gospodarstw na poprawę poziomu wykształcenia (tabela 1) [Stanisławska, Majchrzak, 2008, s. 8]. Przyczyną niskich wydatków na edukację w budżetach gospodarstw domowych rolników oraz pracowników na stanowiskach robotniczych był utrzymujący się dysparytet dochodów tych grup w stosunku do najzamożniejszych gospodarstw domowych oraz stosunkowo niski poziom ich wykształcenia.

Tabela 1. Wartości cech prostych opisujących sytuację finansową gospodarstw domowych w Polsce w 2010 roku

J.A.	Dochody (zł/os./ m-c)	Wydatki (zł/os./ m-c)	Stopa oszczędności (%)	Świadczenia społeczne (zł/os./m-c)	Świadczenia społeczne (%)	Minimum egzystencji (%)	Minimum socjalne (%)	Żywność (%)
Pracr-1	1667,7	1544,4	7,4	14,8	0,9	3,1	22,6	23,7
Pracnr-1	3076,6	2576,1	16,3	10,0	0,3	0,0	2,9	15,3
Rol-1	1332,0	1228,5	7,8	2,2	0,2	4,6	41,9	36,4
Pracwr-1	3439,1	3044,9	11,5	14,1	0,4	2,2	12,4	13,3
E-1	1513,1	1378,6	8,9	15,4	1,0	1,8	27,3	26,6
R-1	1342,1	1263,0	5,9	16,9	1,3	2,2	36,0	27,9
Pracr-2	1618,0	1348,9	16,6	37,0	2,3	2,3	29,1	26,0
Pracnr-2	2753,7	2213,6	19,6	20,7	0,8	0,1	7,9	17,8
Rol-2	2174,5	1420,4	34,7	15,7	0,7	3,0	34,6	32,2
Pracwr-2	2842,0	2328,5	18,1	14,2	0,5	1,2	11,5	18,7
E-2	1630,2	1389,7	14,8	19,1	1,2	2,6	29,0	27,9
R-2	1139,4	1048,3	8,0	47,8	4,2	8,4	52,3	30,7
Pracr-3	1368,3	1148,3	16,1	42,5	3,1	3,8	42,4	26,7
Pracnr-3	2154,3	1744,9	19,0	21,9	1,0	0,5	14,3	20,0
Rol-3	1751,6	1207,9	31,0	24,7	1,4	3,7	40,2	30,9
Pracwr-3	2292,9	1892,7	17,5	23,7	1,0	0,7	16,0	19,1
E-3	1391,3	1200,0	13,8	43,6	3,1	5,2	41,1	27,5
R-3	957,6	891,9	6,9	75,8	7,9	12,6	62,4	31,0
Pracr-4	1180,7	985,1	16,6	50,0	4,2	7,0	56,3	27,8
Pracnr-4	1875,4	1500,7	20,0	25,7	1,4	1,4	24,3	21,4
Rol-4	1355,3	1070,5	21,0	32,8	2,4	6,7	52,5	30,5
Pracwr-4	1791,5	1457,1	18,7	28,6	1,6	1,4	27,4	22,4
E-4	1190,3	992,4	16,6	46,4	3,9	9,2	53,2	29,8
R-4	865,6	784,8	9,3	83,3	9,6	19,6	78,2	29,4
Pracr-5	1068,9	871,7	18,5	69,1	6,5	11,1	66,2	29,9
Pracnr-5	1494,5	1178,1	21,2	42,3	2,8	3,6	40,4	25,2
Rol-5	1406,1	1032,1	26,6	53,9	3,8	10,5	56,0	29,8
Pracwr-5	1438,5	1157,9	19,5	42,5	3,0	4,5	46,1	25,8
E-5	1070,3	951,8	11,1	50,4	4,7	15,2	66,8	28,5
R-5	700,9	668,6	4,6	116,0	16,5	27,8	87,0	36,5
Pracr-6	960,7	737,0	23,3	99,7	10,4	21,4	77,3	32,0
Pracnr-6	1242,3	1085,8	12,6	60,1	4,8	5,3	49,8	25,4
Rol-6	1188,3	894,5	24,7	65,2	5,5	13,1	64,9	32,6
Pracwr-6	1197,8	986,2	17,7	68,4	5,7	8,9	58,7	28,6
E-6	853,3	771,3	9,6	57,8	6,8	12,8	75,8	30,9
R-6	628,8	644,0	-2,4	104,5	16,6	30,0	88,2	37,4

J.A.	Mieszkanie (%)	Zdrowie (%)	Rekreacja i kultura (%)	Restauracje i hotele (%)	Edukacja (%)	Transport (%)	Łączność (%)
Pracr-1	25,3	4,2	6,4	4,9	0,3	7,3	4,1
Pracnr-1	20,4	4,9	10,7	5,2	1,3	11,3	4,1
Rol-1	18,8	5,7	3,8	1,3	0,0	8,2	4,0
Pracwr-1	19,0	4,0	10,0	7,1	0,1	14,1	4,7
E-1	27,2	10,7	6,0	2,0	0,0	3,2	4,4
R-1	27,7	11,0	5,2	1,9	0,0	2,3	4,4
Pracr-2	23,4	5,3	6,1	1,9	0,5	9,1	4,7
Pracnr-2	17,8	5,6	10,2	3,1	1,0	13,4	4,0
Rol-2	20,6	5,5	3,7	0,3	0,1	8,4	4,0
Pracwr-2	17,0	5,5	10,2	3,9	0,4	12,3	4,5
E-2	23,6	9,9	5,9	0,8	0,1	6,5	3,9
R-2	25,0	8,8	5,0	1,0	0,3	4,1	4,4
Pracr-3	20,4	5,2	6,8	1,6	0,9	9,8	4,6
Pracnr-3	16,7	5,8	10,1	2,9	1,7	12,3	4,1
Rol-3	19,5	6,4	4,1	0,5	0,4	9,5	4,5
Pracwr-3	17,0	5,9	10,3	3,6	1,3	13,3	4,5
E-3	22,3	7,6	6,2	1,1	0,7	7,9	4,2
R-3	23,3	7,5	5,4	0,5	0,6	6,9	4,4
Pracr-4	20,4	4,9	7,4	1,7	1,2	9,8	4,7
Pracnr-4	16,0	6,0	11,1	3,3	2,3	11,8	4,3
Rol-4	20,1	4,8	5,6	1,0	0,8	10,8	4,7
Pracwr-4	17,2	5,5	11,6	3,0	1,9	9,9	5,0
E-4	22,3	6,7	5,7	0,7	1,5	6,9	4,6
R-4	22,5	6,5	7,1	1,0	0,9	8,0	5,1
Pracr-5	20,1	4,7	7,1	1,6	0,8	9,3	4,8
Pracnr-5	17,9	6,2	9,5	2,1	2,1	9,2	4,7
Rol-5	20,1	4,6	5,4	0,9	0,6	13,6	4,3
Pracwr-5	18,0	5,2	9,4	1,9	1,9	9,8	5,2
E-5	17,6	6,1	6,0	1,4	0,8	13,5	4,4
R-5	25,4	5,9	4,9	1,0	0,7	5,9	4,4
Pracr-6	19,6	4,6	5,9	1,7	0,9	8,5	4,7
Pracnr-6	19,1	5,6	8,6	1,6	1,8	9,5	4,2
Rol-6	16,4	5,3	5,5	1,0	0,6	12,5	4,0
Pracwr-6	16,5	5,1	7,4	4,6	1,4	8,3	5,3
E-6	19,6	6,4	4,8	0,8	0,6	13,0	4,3
R-6	23,5	5,9	5,7	0,6	0,5	6,4	4,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie jednostkowych danych, pochodzących z *Badan budżetów gospodarstw domowych*, przeprowadzonych przez GUS w 2010 roku.

Ważnym wskaźnikiem poziomu życia gospodarstw domowych jest poziom zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu, w tym potrzeb w zakresie kultury i wypoczynku. Kultura oddziałuje niemal na wszystkie sfery życia człowieka, ma wpływ na sposób odżywiania, ubierania się, zarządzania mieszkania itp. Rekreacja

cja jest formą aktywności w czasie wolnym przeznaczonym na wypoczynek, przyjemnością mającą na celu regenerację sił psychicznych i fizycznych [Rudnicki, 2000, s. 182]. Z przeprowadzonych badań wynika, że największy udział wydatków na rekreację i kulturę w wydatkach ogółem zaobserwowano wśród jedno-, dwu-, trzy- i czteroosobowych gospodarstw, w których głównym źródłem utrzymania był dochód z pracy najemnej na stanowiskach nierobotniczych (10,7%; 10,2%; 10,1%; 11,1%) oraz pracy na własny rachunek (10,0%; 10,2%; 10,3%; 11,6%). Najmniej na ten cel przeznaczały jedno-, dwu- i trzyosobowe gospodarstwa domowe rolników (3,8%; 3,7%, 4,1%) (tabela 1). Z jednej strony sytuacja ta wynikać może z utrudnionego dostępu części rodzin mieszkających na wsi do usług w zakresie rekreacji i kultury, a z drugiej – od określonej hierarchii potrzeb oraz przyjętych obyczajów.

Według Kramera [1997, s. 191] usługi komunikacyjne świadczą o poziomie cywilizacji społeczeństwa. Brak mobilności oznacza niezaradność wobec bezrobocia, rezygnację z turystyki, osłabienie więzi międzyludzkich i rodzinnych. Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, że największy udział wydatków na transport charakteryzował gospodarstwa dwu- i trzyosobowe pracowników na stanowiskach nierobotniczych (13,4%; 12,3%), pięcio-, sześćosobowe i większe gospodarstwa rolników (13,6%; 12,5%), jedno-, dwu- i trzyosobowe gospodarstwa pracujących na własny rachunek (14,1%; 12,3%; 13,3%) oraz pięcio-, sześćo- i więcej osobowe gospodarstwa emerytów (13,5%; 13,0%). Najmniejszy udział wydatków na ten cel charakteryzował jednoosobowe gospodarstwa emerytów (3,2%) i rencistów (2,3%). Wysoki poziom tego wskaźnika wśród gospodarstw domowych rolników spowodowany jest specyfiką zamieszkania i co się z tym wiąże – koniecznością pokonywania znacznych odległości [Kwasek, 2002, s. 227].

O poziomie życia gospodarstw domowych świadczy możliwość zaspokojenia ich potrzeb, szczególnie tych podstawowych. Brak wystarczającej ilości środków finansowych niezbędnych do pokrycia określonego poziomu wydatków na dobra i usługi podstawowe rodziny powoduje powstanie zjawiska ubóstwa. Pomiar zaspokojenia potrzeb gospodarstw domowych dokonywany jest między innymi w ramach kategorii minimum egzystencji i minimum socjalnego. Minimum egzystencji jest granicą ubóstwa, która określa minimalny poziom wydatków konieczny do przeżycia. Jego poziom umożliwia przeżycie, tj. zaspokojenie podstawowych potrzeb biologicznych na najniższym z dopuszczalnych poziomów. Z kolei kategoria minimum socjalnego, czyli określona granica wydatków, przedstawia przeciętne koszty utrzymania rodziny, które pozwalają na zaspokojenie potrzeb na pewnym, umownie określonym minimalnym poziomie zapewniającym godziwe życie [Kurowski, 2001, s. 3–4].

Kategoria minimum socjalnego obejmuje więc nie tylko potrzeby elementarne, ale także pewne potrzeby wyższego rzędu, które zaspokajane są na niskim poziomie, ale umożliwiającym utrzymanie więzi społecznych, czyli np. podej-

mowanie nauki, uczestnictwo w kulturze i rekreacji. Minimum egzystencji wyznacza dolną granicę ubóstwa, natomiast minimum socjalne jest jego górną granicą [Kurowski, 2001, s. 2–5]. Odsetek gospodarstw domowych żyjących poniżej wartości koszyka minimum egzystencji jest wyraźnie zróżnicowany na tle grup społeczno-ekonomicznych i liczby osób w rodzinie (współczynnik zmienności wyniósł 101,8%) (tabela 2). Największy odsetek gospodarstw domowych żyjących poniżej koszyka minimum egzystencji odnotowano w sześciuosobowych i większych gospodarstwach utrzymujących się z pracy na stanowiskach robotniczych (21,4%) oraz cztero-, pięcio-, sześciuosobowych i większych gospodarstwach rentystów (19,6%; 27,8%; 30,0%). Najniższe wartości tego wskaźnika zaobserwowano w gospodarstwach jedno-, dwu- i trzyosobowych utrzymujących się z pracy na własny rachunek (0,0%; 0,1%; 0,5%) (tabela 1). Sytuacja ta jest wynikiem lepszej kondycji finansowej tych gospodarstw domowych.

Tabela 2. Podstawowe statystyki charakteryzujące cechy proste opisujące sytuację finansową gospodarstw domowych w Polsce w 2010 roku

Wyszczególnienie	Min	Mediana	Max	Współczynnik zmienności (%)	Współczynnik skośności
Dochody (zł/os./m-c)	628,8	1379,8	3439,1	42,5	1,3
Wydatki (zł/os./m-c)	644,0	1168,0	3044,9	41,7	1,6
Stopa oszczędności (%)	-2,4	16,6	34,7	48,3	0,2
Świadczenia społeczne (zł/os./m-c)	2,2	42,4	116,0	65,3	0,9
Świadczenia społeczne (%)	0,2	2,9	16,6	103,5	1,9
Minimum egzystencji (%)	0,0	4,6	30,0	101,8	1,6
Minimum socjalne (%)	2,9	42,2	88,2	51,8	0,1
Żywność (%)	13,3	27,9	37,4	21,1	-0,6
Mieszkanie (%)	16,0	20,1	27,7	15,5	0,6
Zdrowie (%)	4,0	5,7	11,0	27,3	1,7
Rekreacja i kultura (%)	3,7	6,2	11,6	32,2	0,6
Restauracje i hotele (%)	0,3	1,6	7,1	76,4	1,5
Edukacja (%)	0,0	0,7	2,3	73,9	0,6
Transport (%)	2,3	9,4	14,1	31,9	-0,4
Łączność (%)	3,9	4,4	5,3	7,9	0,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie niepublikowanych danych jednostkowych, pochodzących z badań *Budżetów gospodarstw domowych*, przeprowadzonych przez GUS w 2010 roku.

O sytuacji finansowej gospodarstw domowych świadczy również nadwyżka osiągniętego w danym okresie dochodu nad poniesionymi wydatkami. W roku 2010 najwyższy udział oszczędności w strukturze rozdysponowania dochodu rozporządzalnego zaobserwowano w gospodarstwach rolników dwu-, trzy-, pięcio-, sześciuosobowych i większych (34,7%; 31,0%, 26,6%, 24,7%). Wysoki

udział oszczędności w strukturze budżetów rodzin rolników wynika z ich specyfiki, czyli powiązania gospodarstwa domowego z rolnym. Przyczyn gromadzenia nadwyżek finansowych przez tę grupę gospodarstw należy upatrywać w niepewności co do przyszłych dochodów, które uzależnione są w głównej mierze od przychodów ze sprzedaży, które podlegają wahaniom sezonowym w zależności od warunków gospodarowania w danym roku. Skutkuje to koniecznością akumulacji kapitału na pokrycie wydatków zarówno konsumpcyjnych, jak i inwestycyjnych związanych z funkcjonowaniem gospodarstwa domowego rolników [Strzelecka, 2012, s. 259–263]. Najniższy udział oszczędności w strukturze rozdyponowania dochodu rozporządzalnego zaobserwowano natomiast wśród gospodarstw rencistów jedno-, trzy-, pięcio-, sześćo- i więcej osobowych (5,9%; 6,9%; 4,6%; -2,4%).

W celu przeprowadzenia syntetycznej oceny sytuacji finansowej grup gospodarstw domowych wyróżnionych ze względu na przynależność do grupy społeczno-ekonomicznej ludności i liczbę osób w rodzinie zastosowano klasyczną metodę TOPSIS. Wyznaczone metodą TOPSIS wartości zmiennych syntetycznych, opisujących sytuację finansową rodzin pozwalają na uporządkowanie badanych jednostek agregatowych pod względem badanych cech.

Tabela 3. Uporządkowanie liniowe grup gospodarstw domowych pod względem syntetycznego miernika ich sytuacji finansowej

Nr	Jednostki agregatowe	S_i	Nr	Jednostki agregatowe	S_i	Nr	Jednostki agregatowe	S_i
1	Pracnr-1	0,67	13	Pracr-3	0,47	25	E-3	0,44
2	Pracnr-4	0,66	14	Rol-3	0,47	26	E-4	0,42
3	Pracwr-3	0,66	15	Pracr-4	0,46	27	R-1	0,42
4	Pracnr-3	0,65	16	E-2	0,46	28	Rol-1	0,41
5	Pracnr-2	0,65	17	E-5	0,45	29	Pracr-5	0,41
6	Pracwr-2	0,63	18	Rol-2	0,45	30	E-6	0,40
7	Pracwr-1	0,63	19	Pracr-1	0,45	31	Pracr-6	0,35
8	Pracwr-4	0,62	20	Rol-4	0,45	32	R-2	0,35
9	Pracnr-5	0,58	21	Rol-5	0,45	33	R-4	0,34
10	Pracwr-5	0,55	22	Pracr-2	0,44	34	R-3	0,32
11	Pracnr-6	0,50	23	Rol-6	0,44	35	R-6	0,19
12	Pracwr-6	0,50	24	E-1	0,44	36	R-5	0,18

Źródło: obliczenia własne na podstawie niepublikowanych danych jednostkowych, pochodzących z badań *Budżetów gospodarstw domowych*, przeprowadzonych przez GUS w 2010 roku.

Z tabeli 3 wynika, że w najlepszej sytuacji finansowej w 2010 roku znalazły się gospodarstwa jedno-, dwu-, trzy- i czteroosobowe pracowników na stanowiskach nierobotniczych oraz pracujących na własny rachunek. Gospodarstwa wieloosobowe należące do tych grup społeczno-ekonomicznych ludności rów-

niez charakteryzowały się dobrą sytuacją finansową, o czym świadczą wysokie pozycje uzyskane w rankingu. W badanym roku najslabszą sytuacją finansową charakteryzowały się dwu-, trzy-, cztero-, pięcio-, sześćo- i więcej osobowe gospodarstwa rencistów oraz sześćo- i więcej osobowe gospodarstwa pracowników na stanowiskach robotniczych i emerytów. Grupy tych gospodarstw domowych zajęły najniższe pozycje w utworzonym na podstawie wartości miernika syntetycznego rankingu. Wśród gospodarstw domowych rolników najslabszą sytuacją materialną charakteryzowały się gospodarstwa najmniejsze, czyli jednoosobowe, w pozostałych grupach społeczno-ekonomicznych ludności były to natomiast gospodarstwa największe (wielooosobowe).

WNIOSKI

Przeprowadzona analiza, zarówno jedno, jak i wielowymiarowa dowiodła, że w stosunkowo najlepszej sytuacji finansowej w 2010 roku znalazły się jedno-, dwu-, trzy- i czteroosobowe gospodarstwa pracowników na stanowiskach nierobotniczych oraz pracujących na własny rachunek. Charakteryzowały się one najwyższym poziomem dochodów rozporządzalnych w przeliczeniu na osobę, najniższym odsetkiem osób żyjących poniżej granicy minimum egzystencji i minimum socjalnego oraz wysokim wskaźnikiem określającym odsetek środków pieniężnych przeznaczonych na zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu.

W najgorszej sytuacji finansowej znalazły się dwu-, trzy-, cztero-, pięcio-, sześćoosobowe i większe gospodarstwa rencistów, o czym świadczyły przede wszystkim najniższe dochody rozporządzalne przypadające na osobę i najwyższy udział wydatków na żywność w ich budżetach. Ponadto wskazuje na to najwyższy poziom dochodów pochodzących z pomocy społecznej, a także minimalny udział wydatków na rekreację i kulturę w wydatkach ogółem.

LITERATURA

- Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych*, 2011, US w Krakowie, Kraków.
- Budżety gospodarstw domowych w 2010 roku*, 2011, GUS, Warszawa.
- Bywalec Cz., 2009, *Ekonomia i finanse gospodarstw domowych*, PWE, Warszawa.
- Gulbicka B., Kwasek M., 2000, *Zróżnicowanie spożycia żywności w Polsce w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, IERiGŻ, Warszawa.
- Janoś-Kresło M., 2011, *Zmiany konsumpcji gospodarstw domowych w czasie kryzysu* [w:] *Jak żyć w kryzysie? Zachowania polskich konsumentów*, red. M. Bombol, SGH, Warszawa.
- Kramer J., 1997, *Konsumpcja w gospodarce rynkowej*, PWE, Warszawa.
- Kurowski P., 2001, *Koszyki minimum socjalnego i minimum egzystencji – dotychczasowe podejścia*, IPiSS, www.ipiss.com.pl/opracowania_min.html (dostęp 20.06.2012).

- Kusińska A., Olejniczuk-Merta A., 2008, *Konsumpcja w Polsce 2000–2007*, IBRKiK, Warszawa.
- Kwasek M., 2002, *Poziom życia rolników w ostatniej dekadzie XX wieku*, IERiGŻ, Warszawa.
- Metodologia badania budżetów gospodarstw domowych*, 2011, GUS, Departament Warunków Życia, Warszawa.
- Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B., 2008, *System finansowy w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Pocztą W., Michota-Katulska E., 2007, *Zmiany poziomu konsumpcji w gospodarstwach domowych rolników w warunkach gospodarki rynkowej*, AR w Poznaniu, Poznań.
- Pomoc społeczna – infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2010 roku*, 2012, GUS, Warszawa.
- Roeske-Słomka I., 2004, *Sytuacja finansowa gospodarstw domowych*, „Wiadomości Statystyczne” nr 7, GUS, Warszawa.
- Rudnicki L., 2000, *Zachowania konsumentów na rynku*, PWE, Warszawa.
- Rusnak Z., 2004, *Dobrobyt ekonomiczny gospodarstw domowych* [w:] W. Ostasiewicz, *Ocena i analiza jakości życia*, AE im. Oskara Langego, Wrocław.
- Stanisławska J., Majchrzak A., 2008, *Financial standing of Polish households in 2006 in terms of satisfying main categories of needs*, „JARD”, nr 3 (9), UP Poznań, Poznań.
- Strzelecka A., 2012, *Zmiany w strukturze nadwyżek finansowych rolników indywidualnych w Polsce lokowanych w bankach w latach 2000–2010*, EiOGŻ nr 82, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Warszawa.
- Wysocki F., 2010, *Metody taksonomiczne w rozpoznawaniu typów ekonomicznych rolnictwa i obszarów wiejskich*, UP Poznań, Poznań.
- Żelazna K., Kowalczyk I., Mikuta B., 2002, *Ekonomika konsumpcji – elementy teorii*, SGGW, Warszawa.

Streszczenie

Celem artykułu była ocena sytuacji finansowej gospodarstw domowych w układzie grup społeczno-ekonomicznych ludności oraz liczby osób w rodzinie w Polsce w 2010 roku. W pierwszym etapie badań analizie poddano kształtowanie się wartości cząstkowych mierników sytuacji finansowej gospodarstw domowych. W drugim etapie badań, przy użyciu klasycznej metody TOPSIS zbudowano miernik syntetyczny sytuacji finansowej badanych jednostek agregatowych (grup społeczno-ekonomicznych ludności o różnej liczebności). Na podstawie wartości miernika syntetycznego dokonano uporządkowania liniowego badanych jednostek agregatowych ze względu na ich sytuację finansową. Podstawę informacyjną badań stanowiły niepublikowane dane jednostkowe, pochodzące z badań *Budżetów gospodarstw domowych* przeprowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny w 2010 roku.

Przeprowadzona analiza, zarówno jedno-, jak i wielowymiarowa dowiodła, że w stosunkowo najlepszej sytuacji finansowej w 2010 roku znalazły się jedno-, dwu-, trzy- i czteroosobowe gospodarstwa pracowników na stanowiskach nierobotniczych oraz pracujących na własny rachunek. W najgorszej sytuacji finansowej znalazły się dwu-, trzy-, cztero-, pięcio-, sześćoosobowe i większe gospodarstwa rencistów, o czym świadczyły przede wszystkim najniższe dochody rozporządzalne

przypadające na osobę i najwyższy udział wydatków na żywność w ich budżetach. Grupy tych gospodarstw domowych zajęły najniższe pozycje w utworzonym na podstawie wartości miernika syntetycznego rankingu. Wśród gospodarstw domowych rolników najsłabszą sytuacją materialną charakteryzowały się gospodarstwa najmniejsze, czyli jednoosobowe, w pozostałych grupach społeczno-ekonomicznych ludności były to natomiast gospodarstwa największe (wielooosobowe).

Słowa kluczowe: sytuacja finansowa, gospodarstwa domowe, miernik syntetyczny, metoda TOPSIS

The Taxonomic Assessment of the Financial Situation of Households in Poland in 2010

Summary

The purpose of the article was to assess the financial situation of households in the socio-economic groups system of population and the number of people in the family in Poland in 2010. The first part of the study presents a selection of variables describing the financial situation of households. In the second part, the values of those indexes and the classic TOPSIS method were used to build a synthetic measure of the financial situation of the aggregate units under investigation (socio-economic groups of population of various sizes). The synthetic measure value was used as the basis for linear ordering of the aggregate units under investigation according to their financial situation. The analysis was based on unpublished individual data from studies of household budgets, conducted by the Central Statistical Office in 2010.

Both the one- and multidimensional analyses proved that in 2010 non-workmen's and self-employed people's households with one, two, three or four people were in relatively the best financial situation. Disability pensioners' households with two, three, four, five, six or more people were in the worst financial situation. Above all, this fact was proved by their lowest disposable income per head and the highest share of expenditures on food in their budgets. These groups of households occupied the lowest positions in ranking, established on the basis of synthetic measure. Among the households of farmers, the weakest financial situation characterized by the smallest farms, i.e. single-personal households, while in other socio-economic groups of the population, it characterized by the largest households (multi-personal).

Keywords: financial situation, households, synthetic measure, TOPSIS method

JEL: D1, D12, D14